

N I N A

L Y K K E

N I E ● S M E

T U ● N A T O ,

A B Y ● S M E

S A ● Z A B Á V A L I

AUTORKA ROMÁNU V POKROČILOM ŠTÁDIU

NINA LYKKE

NIE SME TU NATO,
ABY SME SA ZABÁVALI

TATRAN

Z nórskeho originálu Nina Lykke: Vi er ikke her for å ha det morsomt,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Forlaget Oktober AS, Oslo 2022,
preložila Jarmila Cihová.

Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2023 ako 5435. publikácia
a 39. výtlačok edície Svetová tvorba.

Vydanie I.

Prebal a väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Eva Melichárková

Jazykové redaktorky Ivana Fábryová, Zlata Sršňová

Technický redaktor Peter Zentko

Sadzba AldoDesign

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

This translation has been published with the financial
support of NORLA.

All rights reserved.

Published in agreement with Oslo Literary Agency in conjunction
with Livia Stoia Literary Agency.

Copyright © Nina Lykke 2022

Translation © Jarmila Cihová 2023

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2023

ISBN 978-80-222-1472-8

*Mojim najbližším:
Heidi, Ivarovi a Nilsovi*

Neexistuje vnútorný pokoj.
Je len nervozita a smrť.

Fran Lebowitz

1

NESKORO POPOLUDNÍ, keď sa Knut už dávno vzdal všetkých pokusov písať, pozerá namiesto toho video na YouTube o rakovine semenníkov. Vybral si tento film, pretože nepríjemné pocity, ktoré v ňom vyvoláva, mu pripomínajú nepríjemné pocity a námahu pri písaní, a preto má pocit, že robí niečo produktívne. Práve keď sa chce skontrolovať, či niekde nemá hrčky, cinkne elektronická pošta.

V predmete mailu je uvedené *Pozvanie na účasť v panelovej diskusii*, odosielateľom je literárny festival v Lillehammeri.

Ozývame sa Vám veľmi neskoro, no napriek tomu dúfame, že budete mať čas a možnosť zúčastniť sa na festivale. Téma diskusie je „Nevera v živote a literatúre“. Túto tému ste spracovali vo viacerých svojich dielach. Okrem honoráru Literárneho centra Vám, samozrejme, uhradíme cestu, stravu a ubytovanie.

Festival sa začína už o týždeň, to znamená, že Knut je iba náhradník. Nieкто zo spisovateľov sa na poslednú chvíľu odhlásil, tento trik často používal aj Knut v časoch svojej slávy. *Ďakujem za pozvanie, s radosťou sa zúčastním, teším sa, že ste ma pozvali*, odpovedal zvyčajne a po-

tom niekoľko dní pred akciou ‚náhle ochorel‘. Buď naozaj nemohol, alebo dal prednosť niečomu inému.

Už je to dávno, čo Knuta niekam pozvali a mohol s ospravedlnením účasť odmietnuť. Naposledy bol medzi ľuďmi, ak možno použiť tento výraz, v zime, keď navštívil triedu plnú apatických znudených tínedžerov na strednej škole neďaleko Osla.

V Lillehammeri bude dospelé obecnstvo a ľudia tam neprídu z donútenia. Zaplatili vstupné a v ideálnom prípade čítali aspoň jednu z jeho kníh. V Lillehammeri bude navyše hojnosť jedla a alkoholu zadarmo a Knut, ktorý tohto roku nedostal štipendium a posledné mesiace žil iba na knäckebröte, vajíčkach a sardinkách, začína písať odpoveď na email ešte skôr, ako ho celý dočítal.

Veľmi pekne ďakujem za pozvanie! S potešením...

No potom sa oprie o operadlo kancelárskej stoličky. *Pribrzdi.*

Nechýba mu veľa do šesťdesiatky a v poslednom čase sa začal rozprávať sám so sebou, podobne ako hovorieval s klientmi zariadenia pre seniorov. *Teraz sa postavíme. Teraz si dáme kávu. Teraz sa musíme trocha upokojiť.*

Pokračuje v čítaní emailu, aby zistil, kto okrem neho sa zúčastní diskusie, pozrie sa cez okno na bielu oblohu a stromy v záhrade a znova si to overí. Možno zle videl... Ale nie. Je tam jej meno, napísané čierne na bielom.

Jedným z troch autorov, ktorí budú hovoriť *o nevere v živote a literatúre*, je ona. Spomedzi všetkých spisovateľov práve ona.

A akoby to nestačilo: tretím účastníkom panelovej diskusie je Terje, ktorý sa oženil s Knutovou exmanželkou. Knut ide do kuchyne a napustí si veľký pohár vody. Vie, že nie je prvou voľbou, ba ani druhou či treťou. Pravdepo-

dobne ho na poslednú chvíľu navrhol niekto z asistentov. *A čo keby sme pozvali toho, čo napísal ten román... veď viete, toho, čo písal o svojom rozvode...*

Nepísal som o svojom rozvode, povie Knut nahlas. Vtiahne vzduch nosom a vydýchne ústami, ako sa naučil z videa na YouTube.

Vypije vodu, položí pohár do drezu a otvorí zásuvku s plastovými taškami. Vlni na jeseň, keď vypuklo jeho osobné peklo, začal sledovať takéto krátke videá s tipmi a trikmi, ako si uľahčiť život.

Videá boli o všetkom možnom, počnúc dýchacími cvičeniami a triedením trvanlivých potravín až po video, ako skladať šaty a veci tak, aby zabrali čo najmenej miesta. Naučil sa napríklad, ako premeniť plastové tašky na malé dekoratívne trojuholníky, a stáva sa, že niekedy len tak otvorí zásuvku a dlho hľadá na plastové tašky, ako tam ležia krásne usporiadané v úhľadných radoch.

Ale dnes to nepomáha, tak zavrie zásuvku a bezcieľne blúdi po byte.

To sú tí v Lillehammeri úplne mimo? A najmä: čo nečítajú knihy?

No fakt, že im unikli súvislosti, je možno dobrý znak. Veď keď používal taktiku *never complain, never explain* – nikdy sa nesťažuj, nikdy nevysvetľuj, šlo mu práve o to, aby nikto nevenoval pozornosť jeho totálne vymyslenému správaniu v takzvanom autobiografickom príbehu zo *skutočného života* napísaného osobou, veďľa ktorej bude Knut čoskoro sedieť na pódiu v Lillehammeri a rozprávať o nevere v živote a literatúre.

Knut sa pristavil pred oknom v obývačke. Na ulici pod ním chodia ľudia hore-dolu. Často tu takto stojí, hľadá na

nich a rozmýšľa, kam idú a čo je pre nich také dôležité. Každý z nich vyzerá, akoby ho ťažilo nejaké bremeno. V ich zachmúrených tvárach možno vidieť sústredenie a starosti.

Knut je iba malým kolieskom v mechanizme, rovnako ako všetci ostatní. Ale stále nosí v sebe pocit, že je vyvrheľom ľudskej spoločnosti, je v ňom hlboko zakorenený a nevie sa ho zbaviť. Pamätá si, že sa tak cítil už ako dieťa, a túto jeseň sa mu to vrátilo: pocit, že všetci ostatní pochopili niečo, čo jemu uniklo. Že existuje veľké a dôležité tajomstvo, ktoré poznajú všetci okrem neho.

Nedávno mu došlo, že čoskoro bude musieť opustiť svoju ulitu, že niet inej cesty. Úspory sa mu minuli a v poslednej dobe dokonca začal používať kreditnú kartu.

Je len otázkou času, kedy bude musieť zatelefonovať do zariadenia opatrovateľskej služby a ponúknuť im svoje služby.

Zakaždým, keď končí s prácou v zariadení, si myslí: už nikdy viac. No vždy sa vráti. Naposledy tam pracoval minulé leto, a ako zvyčajne, viacerí klienti tam už neboli. Jeden z nových klientov, len o rok starší od neho, trpel predčasnou demenciou. V dennej miestnosti žartovali, že čoskoro bude treba aj Knutovi vymieňať plienky.

Knut sa smial spolu s nimi. Keď ráno pomáhal klientom s osobnou hygienou, často sa pozeral na seba v zrkadle a potichu si všimal rozdiely: on sám vzpriamený, oblečený v bielom, a vedľa neho sivý zhrbený tvor, ktorému sa práve snažil pomôcť.

Vlani v lete, popoludní, keď sa ako zvyčajne náhlil po chodbách, zrazu začul hudbu. Zastal, pretože to bola hudba zo sedemdesiatych či osemdesiatych rokov, akú sám rád počúval, a keď zistil, že zvuky vychádzajú z izby

muža, ktorý trpel predčasnou demenciou, po prvý raz mu skutočne došlo, že tým mužom by mohol byť aj on.

S tým klientom si dobre rozumeli. V jasnejších chvíľkach vedel rozprávať o všetkom možnom ako ktokoľvek iný. Knut, aby udržal ilúziu o rovnosti, raz dokonca zažartoval, že ako chudobný spisovateľ závidí, že *o istých ľudí sa stará magistrát a poskytuje im plnú penziu.*

Samozrejme, že tomuto človeku, čo po nociach blúdil po chodbách a hľadal svoj starý život, absolútne nič nezávidel. Ani ho nepokladal za rovnocenného. Až do toho dňa, keď stál na chodbe a počul, že z mužovej izby sa šíria tóny piesne „Enjoy The Silence“ od Depeche Mode.

Knut odpracoval zmeny, ku ktorým sa zaviazal, no keď mu neskôr znovu telefonovali zo zariadenia s opatrovateľskou službou, prestal dvíhať telefón.

Teraz im však čoskoro bude musieť zavolať sám, vie to od polovice marca, keď už bolo jasné, že tento rok štipendium nedostane. No stále sa tomu vzpiera a vďaka honoráru z Lillehammeru to môže odložiť o ďalší týždeň.

V Lillehammeri možno znova pocíti, že je súčasťou kultúrneho života, zaradí sa do prúdu... A možno ho naplní nová energia a pustí sa do písania.

Jeho jedinou nádejou je, že vydavateľstvo akceptuje rukopis a bude môcť požiadať o preddavok. Lebo aj keď sa jeho knihy už veľmi nepredávajú, Kultúrna rada vždy odkúpi určitý počet výtlačkov, a čo je hlavné, nový rukopis bude signálom pre všetky štipendijné komisie, že Knut A. Pettersen znova píše, Knut A. Pettersen stále tvorí, ešte nie je dementný, ešte nezomrel.

Za normálnych okolností by sa o tomto čase vybral k Frankovi. Ibaže Frank, jeho najbližší sused a priateľ, je

práve v aktívnej fáze vzťahu s M, svojím tajným občasným milencom, a preto je nedostupný.

Knut znova zamieri do kuchyne a zahľadí sa na malý regál na víno. Keď je Frank v aktívnej fáze svojho tajného vzťahu k M, ženatému pakistanskému otcovi troch detí, vždy prestane piť, a vtedy odnesie svoj regál ku Knutovi. Knut mu povie, že sa mu oň postará až do ďalšieho ,razu', a Frank ako zvyčajne vyhlási, že žiadny ďalší raz nebude, ale keď sa M znova vráti k rodine v Lørenskog – k rodine, ktorú, mimochodom, nikdy neopustil –, Frankovi sa zakaždým trochu uľaví, že dostane svoj regál späť, aj keď v ňom len zriedka zostalo viac fliaš.

Frankov zakázaný a tajný vzťah s M trvá už niekoľko rokov a má svoj rytmus: dva-tri týždne spolu, tri-štyri týždne od seba. A keďže sa aktívna fáza začala len pred týždňom, s Frankom môže rátať až o týždeň alebo o dva.

Knut zvažuje, či si otvorí fľašu. No nerád pije sám. Vtedy sa veľmi ľahko dostane do maléru, buď sa zapletie do škriepky na Facebooku, alebo sa skontaktuje s niekým, s kým by sa nemal.

Odvtedy, čo sa Hanna a Selma, jej malá dcérka, odsťahovali, prešiel rok, a Knut si po ich odchode slúbil, že už nikdy nebude s nikým bývať. A keď počuje staršieho muža, čo býva na poschodí nad ním, ako ťahá svojho starého, tučného zlatého retrievera dolu schodmi, zakaždým si pomyslí: A nebudem mať ani psa.

Pozrie cez okno na dvor, či by ho tam niečo neupútalo, no vidí jedine straku, ktorá sedí na strome a upiera naňho oči.

Už od jesene sa zväčša zdržiava doma, pokiaľ nie je u Franka. A akoby každý deň strácal čoraz viac istého druhu tolerancie, ktorú kedysi zjavne mal. Rozčuľuje ho,

ako ľudia vyzerajú alebo ako sa správajú, niekedy až tak, že je preňho problém chodiť po meste. Napríklad mu ide na nervy, že sa ľudia po chodníkoch tak vlečú. Vždy to bolo tak? Alebo že ľudia kráčajú vo štvoriciach vedľa seba a nie sú ochotní uvoľniť miesto iným (Knutovi), a tí sa im potom musia vyhýbať po vozovke.

Pravdepodobne je to len prejav starnutia. Možno to súvisí s hormónmi. Ale prečo ľudia chodia štyria vedľa seba a zaberú všetko miesto? A prečo dospelí ľudia nosia nohavice, na ktorých majú vystrihnuté veľké otvory? Nie nohavice s normálnymi, prirodzenými trhlinami, za ktoré môže obyčajné dôkladné pranie a nosenie, ako v osemdesiatych rokoch, keď bol aj Knut ešte mladý, ale majú na nich veľké obdĺžnikové otvory, ktoré si náročky vystrihli *nožnicami*; prečo ľudia nenosia normálne šaty, ale túlajú sa po verejnom priestore v niečom, čo sa podobá pyžamu – tieto otázky ho dostanú do slepej uličky aj niekoľkokrát za deň. Všetko, o čom rozmýšľa, sa v týchto dňoch mení na slepé uličky a v týchto slepých uličkách vráža do všetkého ako podráždená včela.

Knut si napokon predsa len otvorí fľašu červeného. Aby sa pomstil Frankovi a jeho snobskému vzťahu k vínam, zoberie si pohár na vodu, z ktorého práve pil, a naleje si až po okraj. Potom ho vyprázdni na štyri-päť veľkých dúškov, akoby to drahé víno bolo bežným liekom, ktorý treba rýchlo dostať do seba. Potom si znovu naleje, a zrazu je fľaša prázdna.

Keď sa Hanna so Selmou odsťahovali, Frank bol jeho jediným kontaktom s okolitým svetom, čo mu zostal. Knut má podozrenie, že ich priateľstvo trvá len vďaka pohodlnosti, keďže Frank býva tri kroky od neho, a zakaždým, keď je priateľ so svojím tajným milencom, Knut si

povie, že by mal obnoviť niektoré staré známosti, aby sa mal ku komu vrátiť, keď Frank znova zmizne. No skôr ako sa mu podarí s niekým skontaktovať, jeho sused je spravidla znova dostupný.

Mohol by ísť von, vyjsť z bytu ako normálny človek a sadnúť si do kaviarne alebo pubu. Dať sa s niekým do reči, správať sa na verejnosti ako normálny človek. Viacerí z Knutových spisovateľských kolegov vysedávajú v puboch a baroch, aby dostali inšpiráciu, aspoň to tvrdia, keď s nimi niekto robí interview. No človek nikdy nevie, koho stretne, a potom tam bude sedieť chytený v pasci. Ak sa s niekým dáte do reči, ťažko rozhovor len tak ukončiť. Navyše by Knut radšej ani nemal otvárať ústa, keďže jediné, o čom by chcel hovoriť, je to jediné, o čom *nesmie* hovoriť. Musí sa mať stále na pozore, ako keby sa svet tam vonku zmenil na obrovský balón plný hnisu, ktorý môže kedykoľvek vybuchnúť.

S pohárom v ruke vyjde na chodbu a zaklope na Frankove dvere, ale nik mu, samozrejme, neotvorí. Keď sú Frank a M spolu, je to podobné, ako keby sa priateľ dostal do osídiel nejakej sekty. Nedá sa s ním zhovárať, nedá sa komunikovať.

Knut si sadne k notebooku a gúgli, kto ešte má byť v Lillehammeri. Niekoľko desaťročí bol súčasťou nórskeho kultúrneho života a všade nachádza známe mená a tváre.

Kedy bol v Lillehammeri naposledy? Muselo to byť vtedy, keď mu vyšla posledná kniha – pred takmer siedmimi rokmi. Dostalo sa jej vlažného prijatia, podobne ako dvom predchádzajúcim knižkám, ktoré vydal po Slávnom románe.

Slávny román – ktorý sa nevolá Slávny román, iba Knut ho tak nazval – bol jeho tretou knihou. Vyšiel pred vyše

dvadsiatimi rokmi a znamenal preňho prelom. Predával sa tak dobre, že si mohol dovoliť vzdať sa práce na čiastočný úväzok ako korektor v novinách a kúpiť si tento byt.

V programe sa píše, že jeho exmanželka Lena bude čítať v parku na pódiu zo svojej poslednej knižky. Lena je okrem Franka jediná, s ktorou sa v poslednom čase vie porozprávať. Problém je v tom, že ťažko nájsť chvíľu na rozhovor medzi štyrmi očami. Keď telefonuje, Terje – ktorého Knut stále považuje za Leninho nového muža, hoci sú svoji už vyše desať rokov, – nie je nikdy ďaleko, a preto môže Knut hovoriť iba o veciach, ktoré súvisia s ich synom Lukasom – aj to čo najneutrálnejšie a najbezúhonnejšie.

Aj na jeseň bol Frank spolu s M. Knut zúfalo potreboval hovoriť s niekým, o kom vedel, že sa naňho môže spoľahnúť, túlal sa po štvrti, kde mala Lena prenajatú kanceláriu, a keď na ňu na druhý alebo tretí pokus narezil, tváril sa, že sa tam vyskytol čistou náhodou. Pozval ju do krčmy a po niekoľkých pivách jej porozprával celý príbeh. Najprv to spomenul iba úchytkom, keď rozprával o niečom inom. A mimochodom, čítala si poslednú knižku od...? Píše v nej o mne, je to úplne bláznivá historka. Potom potriasol hlavou a uškrnul sa, akože je celkom nad vecou. Lena knihu ešte nečítala, preto sa ho vypytovala a dolovala z neho podrobnosti, presne tak, ako dúfal, rozčúlila sa, s čím tiež rátal, a ako sedel v tej krčme, zvlhli mu oči.

Musíš niečo podniknúť, povedala Lena. Nemôžeš pripustiť, aby čosi také tvrdila. Nič nezmôžem, namietal Knut. Nech urobím čokoľvek, všetko tým ešte zhorším. Jej knihy sa budú lepšie predávať a ja už navždy budem mať nálepku sexuálneho maniaka. To bude výsledok.

Nikto nemá ďalej od sexuálneho maniaka ako ty, vyhlásila Lena.

Terjemu nič nespomínaj, prosím ťa, povedal jej, keď sa lúčili. Lena mu to slúbila, no ak ide o manželov, človek nikdy nevie. A teraz má sedieť na pódiu spolu s Terjem a *Realistickou spisovateľkou*, ako si ju pre seba nazval.

Naozaj musí? Veď môže jednoducho nereagovať. Aj tento trik kedysi používal: jednoducho nereagoval.

Knut je bezradný. Potrebuje dobrého poslucháča. Pred Frankom si môže vylievať srdce, kým Frank, grafický dizajnér pracujúci z domu, zatiaľ sedí pred monitorom a vytvára webové stránky, plagáty a knižné obálky.

Rád by zašiel za ním, aby mu znova vyrozprával svoju verziu a ešte raz zaspieval refrén, ktorý spieval celú zimu, o tom, čo sa odohralo na jednej členskej schôdzi Zväzu nórskech spisovateľov pred – ak má byť celkom presný – dva a pol rokom.

Treba podotknúť, že by to bolo o tom, čo sa *skutočne* stalo, na rozdiel od toho, čo je napísané v knižke *Realistickej spisovateľky*, v tej knižke, o ktorej autorka povedala, že zobrazuje samotnú realitu *bez príkras*. No ako môže niekto tvrdiť, že opisuje realitu, a súčasne si vymýšľať o ľuďoch samé klamstvá? A ešte aj uviesť jeho meno? Pri iných, dokonca aj pri vlastných deťoch, použila pseudonymy.

No moje meno napísala celé, aj priezvisko, úplne všetko. Ako keby som nemal city. Ako keby som bol papierová figúrka, klaun, niekto, s kým sa dá robiť čokoľvek a bez akýchkoľvek následkov.

Knut sedí pri písacom stole a mrmle si sám pre seba.

V poslednom čase už na túto udalosť toľko nemyslel. Vynára sa mu v spomienkach iba dvadsať či tridsať ráz –

a nie stokrát za deň. Teraz je však incident znova späť, a s celou silou.

Tento piatok zatiaľ vyzeral tak, že si urobil kávu, pootváral a pozatváral okná, vygúglil si sám seba, rozčúľil sa nad článkom o niečom, na čo už zabudol, prečítal si zopár hádok na Facebooku, ktoré si už tiež nepamätá, zjedol zopár knäckebratov, znova si dal kávu a potom sa ho zmocnila úzkosť, že má rakovinu, pretože popoludní sa mu do mysle vkradla zákerná denná verzia vety, ktorá ho prebúdza každú noc okolo tretej: *Ležíme tu sami a čoskoro príde koniec.*

Predtým sa stávalo, že keď mu podobné vety uviazli v mozgu, stali sa inšpiráciou k viacerým jeho knihám – no teraz mu spôsobia iba bezsenne noci.

Dnes neurobil nič hmatateľné, okrem toho, že sa rozplakal, bolo to dopoludnia, keď videl videoklip o psovi s tromi nohami. Pohľad na to, ako pes hopkal po ceste, flegmaticky a bez sebalútosti, ho dojal k slzám, a vlastné pohnutie mu pripomenulo, podobne ako video o rakovine semenníkov, aj prácu, možno preto, lebo sa dočítal, že viacerí jeho kolegovia sedia pred monitorom a pri písaní plačú tak, že slzy dopadajú na klávesnicu.

Pohár je takmer prázdny. Za krátku chvíľu stiahol celú fľašu. No necíti vplyv alkoholu, iba kolená mu zdreveneli.

Ide do kuchyne a zvažuje, či si má otvoriť ďalšiu fľašu. Vtom začuje zvuky z Frankovej kuchyne, ktorá susedí s jeho. V tomto bytovom dome je tak ticho, že niekedy počuje Franka vzdychať, ako práve teraz. Knut zastane, načúva tým vzdychom a Frankovým šuchtavým krokom, potom sa usmeje, lebo vie, čo to znamená.

Vzťah medzi Frankom a M sa končí a opäť začína v čoraz kratších intervaloch. Naposledy to trvalo desať dní